

Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010, tālr.: 67686768, fakss: 67244074, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv

Rīgā

2015. gada 2.jūlijā Nr. 6-8/172

**Latvijas Republikas
Tieslietu ministrijai**
Brīvības bulvārī 36
Rīgā, LV-1536

*Par administratīvo atbildību informācijas
par bērnu neatļautas izplatīšanas gadījumā*

Saskaņā ar Tiesībsarga likuma 11. panta 4. punktu viena no tiesībsarga funkcijām ir atklāt trūkumus tiesību aktos un to piemērošanā, kā arī veicināt šo trūkumu novēršanu jautājumos, kas saistīti ar cilvēktiesību un labas pārvaldības principa ievērošanu.

Latvijas Republikas tiesībsargs, izskatot pārbaudes lietas bērnu tiesību jomā, ir konstatējis iespējamus trūkumus tiesiskajā regulējumā attiecībā uz atbildību, tostarp masu informācijas līdzekļu un žurnālistu atbildību, par aizliegtas informācijas par bērnu publiskošanu.

Medijiem ir pienākums informēt sabiedrību par sabiedrībai būtiskiem jautājumiem, tajā skaitā jautājumiem par bērnu savstarpēju vardarbību un pašvaldības institūciju rīcības pamatotību, un šādas informācijas ierobežošana demokrātiskā sabiedrībā nav pieļaujama. Taču, publicējot šādu informāciju, jāņem vērā iesaistīto personu tiesības un likumiskās intereses.

Bērnu tiesību aizsardzības likuma 71. panta pirmā, otrā un ceturtā daļa noteic aizliegumu izplatīt par bērnu ziņas, kas jebkādā veidā varētu kaitēt bērna turpmākajai attīstībai vai viņa psiholoģiskā līdzsvara saglabāšanai, kā arī personiski iegūto informāciju par bērnu, kurš kļuvis par nozieguma upuri, liecinieku vai izdarījis likumpārkāpumu, kā arī tādu informāciju, kura bērnam varētu kaitēt tūlīt vai tālākā nākotnē; aizliegts intervēt bērnu un izplatīt presē un citos plašsaziņas līdzekļos informāciju par bērnu, kurš kļuvis par prettiesiskas darbības upuri, liecinieku vai izdarījis likumpārkāpumu, izņemot likumā noteiktos gadījumus. Tā paša panta piektā daļa noteic, ka par informācijas

neatļautu izmantošanu vai izplatīšanu vainīgās personas saucamas pie disciplinārās atbildības vai citas likumā noteiktās atbildības.

Likuma „Par presi un citiem masu informācijas līdzekļiem” 7. panta sestā daļa noteic aizliegumu publicēt ziņas par personu veselības stāvokli bez viņu piekrišanas. Tā paša panta astotā daļa noteic aizliegumu bez Bērnu tiesību aizsardzības likumā minēto personu un iestāžu piekrišanas publicēt: informāciju, kas ļauj identificēt nepilngadīgu likumpārkāpēju vai liecinieku; prettiesiskas darbības rezultātā cietuša bērna attēlu un tādu informāciju, kas var būt par pamatu prettiesiskas darbības rezultātā cietuša bērna interešu (privātums, identitāte un reputācija) apdraudējumam.

Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas (ECPK) 10.panta otrā daļa noteic, ka izteiksmes brīvības ierobežojums var būt pieļaujams, ja tas nepieciešams demokrātiskā sabiedrībā, lai aizsargātu citu cilvēku cieņu vai tiesības, nepieļautu konfidencialas informācijas izpaušanu.

Arī Starptautiskā pakta par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām (SPPPT) 19.panta trešā daļa noteic, ka izteiksmes brīvība uzliek īpašus pienākumus un atbildību. Tāpēc tā var būt pakļauta zināmiem ierobežojumiem, taču tiem jābūt likumā noteiktiem un nepieciešamiem citu personu tiesību un reputācijas cienīšanai un nacionālās drošības, sabiedriskās kārtības, sabiedrības veselības vai tikumības aizsardzībai. Tātad SPPPT noteic, ka izteiksmes brīvība var tikt pakļauta ierobežojumiem, bet tiem ir jābūt noteiktiem likumā. Konkrētajā gadījumā likumdevējs ir noteicis izteiksmes brīvības ierobežojumus, t.i., aizliegumu publicēt noteikta satura informāciju: informāciju par personas sensitīvajiem datiem un informāciju, kas ļauj identificēt prettiesiskas darbības dēļ cietuša bērna un nepilngadīga iespējamā likumpārkāpēja personību.

ECPK 8.panta pirmā daļa noteic, ka ikvienam ir tiesības uz savu privāto un ģimenes dzīvi, korespondences noslēpumu un dzīvokļa neaizskaramību. Eiropas Cilvēktiesību tiesa plaši interpretē privātās dzīves jēdzienu, kas, starp citu, ietver sevī tiesības uz fizisko un morālo neaizskaramību, privātumu, personiskas informācijas iegūšanu un publicēšanu¹.

ECPK 8.pants uzliek divu veidu pienākumu valstij: aizliegumu iejaukties indivīda privātajā un ģimenes dzīvē, korespondencē un mājoklī (negatīvais pienākums); veikt pasākumus, lai nodrošinātu efektīvu tiesību ievērošanu uz privāto un ģimenes dzīvi, mājokļa un korespondences neaizskaramību starp valsti un indivīdu, indivīdu un privātām struktūrām, kā arī starp privātām personām ar tiesību aizsardzības līdzekļiem, tiesisko un normatīvo regulējumu un ar resursu nodrošināšanu (pozitīvais pienākums)².

Turklāt SPPPT 17.pants nosaka, ka nedrīkst patvarīgi vai nelikumīgi iejaukties neviena privātajā vai ģimenes dzīvē, apdraudēt mājas neaizskaramību

¹ R. Clayton and T. Tomlinson, *The Law of Human Rights*, (2nd edn, OUP, 2009) Skatīt arī *Connors v. the United Kingdom* [2005] 40 EHRR 9. Para 82.

² Skatīt, piemēram, I.Roagna, *Protecting the right to respect for private and family life under the European Convention on Human Rights* (Council of Europe, 2012) 60-76.

vai korespondences noslēpumu vai nelikumīgi uzbrukt viņa godam un reputācijai. Saskaņā ar 17. panta otro daļu ikvienam ir tiesības uz likuma aizsardzību pret šādu iejaukšanos vai šādiem apdraudējumiem.

Tādējādi dalībvalstīm ir pienākums radīt atbilstošu tiesisko regulējumu personas privātās dzīves aizsardzībai. Noteikumiem un līdzekļiem ir jābūt tādiem, kas efektīvi varētu aizsargāt personas pret jebkuru nelikumīgu iejaukšanos privātajā dzīvē.³

Jo vairāk SPPPT 24.pants noteic, ka katram bērnam bez jebkādas diskriminācijas – neatkarīgi no rases, ādas krāsas, dzimuma, valodas, reliģijas, nacionālās vai sociālās izcelšanās, mantiskā stāvokļa vai dzimšanas – ir tiesības uz tādiem aizsardzības līdzekļiem, kādus no viņa ģimenes, sabiedrības un valsts pieprasa viņa kā mazgadīgā statuss. Tādējādi uz dalībvalstīm gulstas arī sevišķā atbildība, proti, minētais pants noteic bērnu tiesības uz nepieciešamo valsts aizsardzību⁴.

Pārbaudes lietā Nr.2013-88-2A tika konstatēts⁵, ka aizliegtās informācijas atspoguļojums plašsaziņas līdzekļos ļāva sabiedrībai identificēt gan cietušo bērnu, gan iespējamo likumpārkāpēju, bet lietā Nr.2013-57-5D – bērna privātās dzīves aspektus. Atklāta pieejamība šāda veida informācijai nākotnē varētu nelabvēlīgi ietekmēt bērnu labklājību, pasliktināt viņu psiholoģisko un fizisko stāvokli, kā arī radīt jaunus vardarbības riskus.

Lai izvērtētu valstī izveidotā tiesību aizsardzības mehānisma darbības efektivitāti gadījumā, ja notikusi informācijas izplatīšana par bērnu, un atklātu iespējamus trūkumus tiesību aktos vai to piemērošanā, tiesībsargs lūdza Labklājības ministrijai kā vadošai valsts pārvaldes iestādei bērnu tiesību aizsardzības jomā sniegt viedokli par nepieciešamību pilnveidot tiesisko regulējumu attiecībā uz žurnālistu atbildību, nosakot administratīvo atbildību žurnālistiem par normatīvajos aktos aizliegtas informācijas un ziņu izplatīšanu par bērnu.

Labklājības ministrijas ieskatā nav nepieciešams īpaši noteikt žurnālistu atbildību Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksā. Ministrijas ieskatā jāveicina, lai kompetentās iestādes efektīvi izmanto esošos tiesiskos instrumentus, lai saukto pie atbildības personas, kuras pārkāpušas bērnu tiesību aizsardzības tiesisko regulējumu. Ministrija vērš uzmanību, ka fiziskas personas datu apstrāde tiek aizsargāta saskaņā ar Fizisko personu datu aizsardzības likumu un attiecīgajiem Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa pantiem, kas paredz administratīvo atbildību par nelikumīgām darbībām ar fiziskās personas datiem, piemēram, Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 204.⁷ pants paredz atbildību par nelikumīgām darbībām ar fiziskās personas datiem. Ņemot vērā, ka ierosinājums veikt izmaiņas administratīvo pārkāpumu tiesiskajā regulējumā ir saistīts ar izmaiņu veikšanu administratīvo sodu tiesību politikā kopumā, nepieciešamās izmaiņas tiesiskajā regulējumā tikušas pārspriestas arī ar

³ CCPR, General Comment No 16, HRI/GEN/1/Rev.9 (Vol I) para 9.

⁴ CCPR, General Comment No 17, HRI/GEN/1/Rev.7, para 6.

⁵ Atzinums pārbaudes lietā Nr. 2013-88-2A, pieejams: <http://www.tiesibsargs.lv/atzinumi-modulis>, [7], [8].

Tieslietu ministriju, kuras redzējums par izmaiņām administratīvo sodu politikas jomā kopumā saskan ar Labklājības ministrijas nostāju.⁶

Tiesībsargs lūdza Datu valsts inspekciju sniegt viedokli par tiesisko regulējumu bērna privātās dzīves aizsardzībai – vai Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 204.⁷ pantā noteiktais regulējums tiek piemērots praksē, lai sauktu pie atbildības personas, kas pārkāpušas Bērnu tiesību aizsardzības likuma 71. pantā noteikto aizliegumu izplatīt informāciju par bērnu.⁷

Datu valsts inspekcija informēja⁸, ka saskaņā ar Fizisko personu datu aizsardzības likuma (turpmāk – FPDAL) 29. pantu **Datu valsts inspekcijas kompetencē neietilpst vērtēt, vai ir pārkāpts Bērnu tiesību aizsardzības likuma 71. pants.**

Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 204.⁷ pantu Datu valsts inspekcija piemēro, ja ir konstatētas nelikumīgas darbības ar fiziskās personas datiem, t.i., inspekcija vērtē, vai pastāv FPDAL 7. pantā noteiktie datu apstrādes tiesiskie pamati.

Vienlaikus Datu valsts inspekcija norāda, ka saskaņā ar FPDAL 5. pantu šā likuma 7. pants netiek piemērots, ja personas dati ir apstrādāti žurnālistiskām vajadzībām saskaņā ar likumu „Par presi un citiem masu informācijas līdzekļiem”. Līdz ar to FPDAL neuzliek žurnālistiem pienākumu nodrošināt kādu no FPDAL 7. pantā noteiktajiem datu apstrādes tiesiskajiem pamatiem. Žurnālistiem ir jāievēro likums „Par presi un citiem masu informācijas līdzekļiem”.

Vēstulē norādīts, ka Datu valsts inspekcija nav tiesīga piemērot Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 204.⁷ pantā noteikto atbildību par personas datu apstrādi bez tiesiska pamata attiecībā uz masu informācijas līdzekļiem. Savukārt citos gadījumos, ja informāciju par bērnu neatļauti izplatījis subjekts, kurš nav žurnālists vai plašsaziņas līdzeklis, Datu valsts inspekcija ir tiesīga piemērot Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 204.⁷ pantā noteikto atbildību.

Likuma „Par presi un citiem masu informācijas līdzekļiem” 27. panta pirmā daļa nosaka, ka par šā likuma 7. pantā noteiktās informācijas (nepublicējamas informācijas) publicēšanu vainīgās personas atbild Latvijas Republikas likumos noteiktajā kārtībā.

Tā paša likuma 28. pants noteic, ka kaitējums, arī morālais kaitējums, ko masu informācijas līdzeklis nodarījis personai, publicējot ziņas un informāciju, kuru publikācija aizliegta ar likumu, masu informācijas līdzeklim jāatlīdzina šai personai likumā noteiktajā kārtībā.

Secināms, ka saskaņā ar spēkā esošo tiesisko regulējumu vienīgais vainīgo personu (žurnālistu un plašsaziņas līdzekļu) atbildības veids ir civiltiesiskā atbildība.

⁶ Labklājības ministrijas 04.11.2013. vēstule Nr.33-1-07/2509, 4.lpp.

⁷ Tiesībsarga 08.04.2015. vēstule Nr.6-8/86.

⁸ Datu valsts inspekcijas 14.05.2015. vēstule Nr.2-1/4134.

Šis tiesību aizsardzības mehānisms nav pietiekami efektīvs, jo tiesības prasīt atlīdzību civiltiesiskā kārtībā ir privātpersonu izvēle. Gadījumos, ja bērna likumiskais pārstāvis neizmanto savas tiesības civiltiesiskā kārtībā prasīt atlīdzību par bērnam nodarīto kaitējumu, žurnālists izvairās no jebkādas atbildības. Tādējādi pastāv arī lielāka aizliegtās informācijas par bērnu publiskošanas recidīva iespējamība.

Tiesībsarga ieskatā, lai novērstu trūkumu tiesību aktos ļaunprātīgu izmantošanu un tās rezultātā izdarītus bērnu tiesību pārkāpumus, spēkā esošais tiesiskais regulējums ir jāpilnveido, nosakot administratīvo atbildību ikvienam subjektam, tostarp žurnālistiem un masu informācijas līdzekļiem, par normatīvajos aktos, tostarp Bērnu tiesību aizsardzības 71. pantā, aizliegtās informācijas un ziņu izplatīšanu.

Lūdzu, **līdz 2015. gada 4. septembrim** sniegt viedokli par nepieciešamību pilnveidot tiesisko regulējumu.

Tiesībsargs

J.Jansons